

Varia

EEN WINTERTOCHT NAAR FLEVOLAND

Op zondag 13 januari 1963 maakte een klein groepje Nederlandse veldwaarnemers van Den Haag uit een tocht naar Flevoland, die enkele interessante resultaten opleverde.

Het plan naar de Knardijk en Oostelijk-Flevoland te gaan ontstond, meen ik, de dag tevoren, toen Kist bezoek ontving van Coldewey, juist terug van de Flevopolder waar hij o.m. een troepje Canadese Ganzen had gezien, alsmede IJsgorzen, Sneeuwgorzen, Fraters en eveneens veel roofvogels.

Het leek de moeite waard eens na te gaan wat wij, na ruim drie weken van bijna onafgebroken streng winterweer, voor vogels zouden zien aan de bij ornithologen zo populaire Knardijk en in Oostelijk-Flevoland. Het rendez-vous van ons gezelschap lag in de buurt van Ermelo vanwaar wij met drie auto's verder gingen. In de voorste auto bevonden zich Klatte en Mevrouw Klatte, Kist en de auteur; in de tweede Knippenberg, Mevrouw Knippenberg, Van den Oord en Tekke, terwijl Prins en Schattekerke de achterhoede vormden. De beide laatstgenoemden, tevens er op uit om te fotograferen, bleven echter niet steeds aangesloten en gingen later op de middag helemaal hun eigen weg.

Het was een belevenis op zichzelf door het prachtige, onder grijze luchten liggende landschap te rijden. Geheel Nederland was met sneeuw en ijs bedekt en vele vogelsoorten verkeerden ongetwijfeld in benarde omstandigheden. Op weg naar de Veluwe bleek dit reeds, o.a. uit het feit dat wij voortdurend troepjes vogels passeerden die langs de kant van de weg hun kostje trachtten op te scharrelen. Soorten die men onder normale omstandigheden zelden langs de autoweg zou zien en zeker niet in zulke grote aantallen als thans het geval was. Met name gold dit voor Leeuwerikken, waarvan wij telkens kleinere en grotere groepjes passeerden. Ook Vinken en Mussen zagen wij steeds langs de autoweg in actie. Het trof mij dat vooral na Gouda het aantal bermvogels leek toe te nemen, ongetwijfeld een gevolg van de omstandigheid dat op de wegbermen veel voedsel was terecht gekomen afkomstig van de talloze vrachtauto's die, met name van Rotterdam, nu al enkele weken het binnenland inreden. Er is immers heel wat graan, hooi, stro enz. noodgedwongen langs de weg vervoerd in de afgelopen winter omdat het verkeer over water was gestremd. Aangenomen mag worden dat hiervan vrij veel afviel (blijkbaar werd door de vervoerders op een verlies van enkele procenten gerekend).

Tussen Ermelo en Harderwijk waren het daarna de talrijke eendenfarms die kennelijk voor Spreeuwen een grote attractie vormden. Hoewel de eenden niet buiten waren, konden de Spreeuwen er blijkbaar toch iets van hun gading vinden, gezien het feit dat zij bij honderden en honderden in de bomen rond de boerderijen langs de weg zaten op dit traject, een ongewoon gezicht.

De voornaamste overige vogelsoorten die wij zagen op de route Den Haag—Harderwijk waren Kraaien, Roeken, Eksters, enkele Holenduiven en

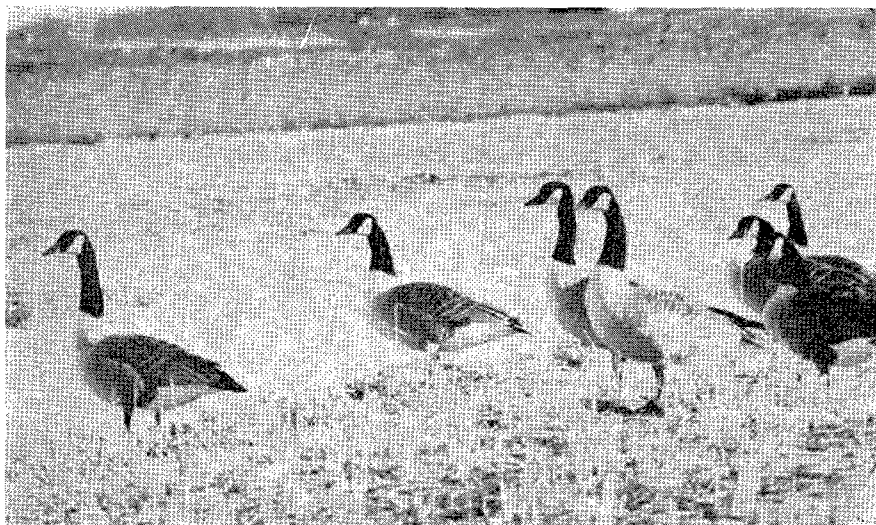
een paar Turkse Tortels. Niet ver van de weg stond in een weiland een Reiger die er, naar zijn vermomfaaid uiterlijk te oordelen, ellendig aan toe was. Een Kraai zat vlakbij de Reiger, misschien in afwachting van het moment waarop de Reiger het loodje zou leggen.

Aan het begin van de Knardijk gekomen stapten we uit de auto om wat vogels langs de kant van de weg te determineren en tevens naar een paar kleine wakken vol vogels aan de westkant van de dijk te kijken. In de nacht van 12 op 13 januari had het vooral in Midden-Nederland streng gevoren en het was bitter koud toen wij uit de warme auto stapten. Op de bermen langs de weg zochten voornamelijk Leeuwerikken naar voedsel en, als wat minder gewone soorten, een Grauwe Gors en een paar IJsgorzen. Bij de twee kleine wakken vlakbij de dijk was het een gedrang van watervogels waaronder Brilduikers, Nonnetjes en Grote Zaagbekken speciaal de aandacht trokken. De zalmkleurige onderzijde van de mannetjes der laatstgenoemde soort, die op het ijs stonden, kwam schitterend uit. De tocht langs de Knardijk voerde door een indrukwekkend, maar wat troosteloos landschap, aan de zeezijde bestaande uit ijs en aan de polderkant uit riet en een eindeloze vlakte van sneeuw en ijs. Vogellevens was er nauwelijks te bespeuren; het beperkte zich tot een enkele Bruine Kiekendief en Torenvalk. De bijzondere waarnemingen zouden eerst na Lelystad komen.

Ongeveer twee kilometer voorbij deze laatste plaats was voedsel gestrooid en hier vertoonden zich grote troepen vinkachtigen en andere vogels. Zeker wel een honderdvijftig Sneeuwgorzen zaten daar toen wij arriveerden op de grond, vrij dicht bij elkaar, in gezelschap van ongeveer dertig Kepen. De warmbruine kleur der Kepen trok aller aandacht, terwijl het een uniek gezicht was toen even later tientallen opgevlogen Sneeuwgorzen om ons heen fladderden in alle variaties van hun winterkleed. De gemengde vogeltroep bestond tevens uit ongeveer twintig Fraters, een paar IJsgorzen, vrij veel Leeuwerikken, twee Strandleeuwerikken en een enkele Groenling. Nu „De Beer” ontluisterd en verloren is, zijn er niet veel andere plaatsen in Nederland waar het mogelijk is Sneeuwgorzen, IJsgorzen, Strandleeuwerikken en Fraters in zulk een gemengde troep bijeen te zien.

Coldewey had verteld waar wij de Canadese Ganzen ongeveer moesten zoeken, doch het kostte nog enige moeite hen te vinden. Tevoren zagen wij wel een troep van ongeveer veertig Brandganzen, doch kort daarna lukte het ook de Canadese Ganzen op te sporen. Zij zaten in een troepje van zes dicht bij elkaar, vlak bij de weg, en konden vanuit de auto's voortreffelijk worden bekeken (korte tijd daarna, bij een volgend bezoek, zagen we in Flevoland dertien Canadese Ganzen in totaal).

Wij gingen nu dieper de polder in, richting Dronten, terwijl wij later enkele andere wegen, dwars door het polderlandschap, insloegen naar nieuwe dorpen die meestal nog niet veel meer zijn dan een naam. Op verschillende plaatsen was het spiegelglad en moest bijzonder omzichtig worden gereden. Deze tocht door de eigenlijke polder werd vooral van belang door het opmerkelijk



Troep Canadese Ganzen in Oostelijk Flevoland in januari 1963. Foto J. F. Sollie.

aantal roofvogels dat zich hier bleek op te houden. Wij reden bijna anderhalf uur rond en zagen in die tijd tegen de vijftien Blauwe Kiekendieven, waaronder enkele mannetjes, enkele Bruine Kiekendieven (de Blauwe waren in de meerderheid), ongeveer twaalf Ruigpootbuizerden, een paar gewone Buizerden, vele tientallen Torenvalken, een Slechtvalk, een Smelleken, een Steenuil en last not least ongeveer een dozijn Velduilen.

Bij elkaar waren dit omstreeks honderd roofvogels en uilen. Daar wij slechts enkele wegen volgden in de aangegeven tijd en dus maar een deel van het terrein konden afzoeken, zullen er, naar kan worden aangenomen, in totaal wel enige honderden dier vogelsoorten aanwezig zijn geweest in Flevoland. Ongetwijfeld moet er een ongewone concentratie van prooidieren in dat gebied zijn geweest, waarschijnlijk voornamelijk bestaande uit muizen.

De Velduilen kregen wij vooral op het laatste deel van de middag te zien. Of dit verband hield met het wat latere uur, of een toeval was omdat wij toen juist in een gebied kwamen waar zij in bijzonder grote aantallen voorkwamen, hebben wij niet kunnen uitmaken.

Het was kort nadat wij onze eerste Velduil, die over een akker wegvloog, volgden, dat een voor velen van ons min of meer sensationele waarneming kon worden gedaan. Op een stuk bouwland stond een gans of grote eend, in ieder geval een opvallend donkere vogel die een vrij kleine indruk maakte en plotseling aller belangstelling trok. Van den Oord en even na hem Tekke meenden dat het een Dwerggans zou kunnen zijn. Toen wij uit de auto stapten, vloog de gans op en zei Van den Oord gedecideerd: „het is jammer dat hij wegvliegt, want het was een Dwerggans”. Niemand uit ons gezelschap had deze soort nog ooit in het wild in Nederland gezien. De vogel streek echter,

gelukkig niet erg ver, weer neer, vlakbij een Ruigpootbuizerd, en kon daarna door Bezemer, Kist, Klatte, Van den Oord en Tekke voorzichtig benaderd worden. Het gelukte vast te stellen dat wij inderdaad met deze zeldzame gast te maken hadden. Wij zagen Kist en Van den Oord elkaar op de schouders kloppen en aankijken of zij samen de eerste prijs in de voetbalpool hadden gewonnen en ook de anderen waren zeer in hun nopjes.

Duidelijk werd de kleine rose snavel gezien en enkelen onzer zagen ook hoe de kol meer naar boven doorliep. Wij konden niet zo dichtbij komen dat de gele oogring ook zichtbaar werd, maar volkomen zekerheid dat wij *erythropus* en niet *albifrons* voor ons hadden kregen wij even later. De vogel ging namelijk spoedig weer op de vleugels en, vlak over ons vliegend, riep hij enkele malen. Deze roep was volkomen anders dan die van de Kolgans, hetgeen allen trof. Een veel hoger, haast wat geagiteerd klinkend ki-ju-ju; ki-ju-ju, dat bijzonder opvallend was en een beslissend kenmerk is van de Dwerggans. Deze ging al wegvliegend rakelings over de auto's, waardoor mevrouw Klatte gelegenheid had de typische kol, hoog doorlopend op de bovenkop, van dichtbij duidelijk in haar kijker waar te nemen. Het wonderlijke was dat de meesten in ons gezelschap de Canadese Gans, feitelijk zeldzamer dan de Dwerggans, reeds eerder gezien hadden doch laatstgenoemde, „moeilijker” soort, nog nimmer.

Resumerend kan gezegd worden dat deze wintertocht stellig enkele bijzondere waarnemingen heeft opgeleverd.

Om te beginnen was interessant te constateren hoe sommige vogels, door voedselnood gedwongen, langs de bermen der grote verkeerswegen hun kostje kwamen opscharrelen.

Verder was zeer de moeite waard langs de Knardijk en in Oost-Flevoland verschillende uitgesproken hoog-noordelijke soorten aan te treffen: IJsgors, Sneeuwgorst, Strandleeuwerik, Ruigpootbuizerd en Dwerggans. Aangenomen kan worden dat tevens een exemplaar van de Sneeuwuil, tijdens de afgelopen winter, in Flevoland heeft verbleven. Wij hadden echter niet het geluk de vogel te zien (er naar uitkijkende vertoonde zich wel een Klapkester).

In de derde plaats waren de grote aantallen roofvogels en uilen opvallend. Is het al ongewoon, ten slotte, een Velduil, een Blauwe Kiekendief en een Bruine Kiekendief in de lucht te zien, ongetwijfeld zal het wel uiterst zeldzaam voorkomen wanneer men dan, vrijwel op hetzelfde ogenblik, bovendien nog een Dwerggans en een Ruigpootbuizerd in een kijkerveld kan waarnemen.

K. W. L. Bezemer.

EEN ONVERGETELIJKE MIDDAG OP TEXEL

Op 19 sept. 1960 zaten de heer en mevr. De Bruyn, de heer en mevr. Geeraedts, de heer en mevr. Notermans, P. Spreuwenberg en ondergetekende, allen met kijker 's middags op Texel, tegen de dijk „bij Teun” en keken uit over de schorren (eb), toen er vanuit NW richting een Slechtvalk (juv.) kwam aanstormen en natuurlijk alle kleinere steltlopertjes op de wieken bracht. Hij

stootte keer op keer en vloog zo van N. naar Z. en weer terug, 't geluk was niet met hem want hij kreeg niets te pakken. Toch genoten we van die geweldige vliegkunst, die razende snelheid tijdens duiken en de behendigheid waarmee zijn slachtoffers op 't laatste ogenblik wisten te ontkomen. Hij verdween met een fantastische duik laag over de schorren uit ons gezichtsveld in N. richting.

Na ongeveer een uur, we zaten natuurlijk nog na te genieten, verscheen hij weer uit N. richting en voerde het zelfde schouwspel op, nu echter scheen hij al vlug een exemplaar, (waarschijnlijk een Tureluur, afstand te groot) ontdekt te hebben dat niet helemaal in orde was. Terwijl de Slechtvalk stootte, probeerde dit vogeltje in het ondiepe water, waarin hij stond, onder te duiken en direct als de valk optrok, verder te vliegen, wat echter slecht gelukte want de valk stootte zeer vlug achter elkaar op deze vogel. Hij concentreerde zich nu volkomen op dit exemplaar en er keerde een betrekkelijke rust onder de andere vogels op 't slik terug, een Wulp o.a. bekeek deze jacht op enkele meters afstand. De Slechtvalk stootte nu ongeveer 10 maal zeer flauw en probeerde kennelijk zijn prooi „los” te vliegen, deze echter reageerde op 't laatst alleen door verschrikt met de vleugels te slaan als de valk laag over kwam. De Tureluur (?) was op de rand van de slikplaat terecht gekomen en het overvliegen van de valk ging hoe langer hoe langzamer totdat hij tenslotte rustig op zijn prooi neerstreek en direct begon te kroppen. We zagen hem tenminste, telkens als hij trok, met de vleugels balanceren. Op ongeveer 30—50 m hiervandaan stonden „een paar honderd vierkante-meter-Scholeksters”, die óók tijdens de jacht rustig waren blijven staan, en na ca. 10 minuten begon plotse-ling ongeveer de helft in de richting van de Slechtvalk op te marcheren! Dit was een buitengewoon indrukwekkend gezicht!

We zagen hoe ze zich in een halve kring, op ongeveer $\frac{1}{2}$ m, om de valk opstelden, de witte borsten waren allen op hem gericht. Dit werd de Slechtvalk toch echt te machtig en hij verdween mét prooi en door een Tureluur nagezeten.

De Scholeksters keerden nu weer naar hun oude plaats terug en we zagen hoe, door de hele troep, opgewonden met de vleugels gezwaaid werd.

L. van den Hombergh.

De WAARNEMINGSKAARTEN

Nu wij voor het derde jaar werken met de z.g. waarnemingskaarten voor het melden van waarnemingen en wij het resultaat overzien, mogen wij vaststellen dat dit systeem, waarmee in 1961 als een experiment werd gestart, een succes is geworden. Steeds meer waarnemers zien het belang er van in en nemen er deel aan. Het eerste jaar — 1961 — leverde reeds 1900 gegevens op en in 1962 werden ruim 2600 waarnemingen op kaarten vastgelegd. Wij hopen ook in de toekomst op onze vaste inzenders te mogen rekenen en vele nieuwe medewerkers onder de inzenders te zien.

Om tot een spoediger bewerking en publicatie van de binnengekomen

gegevens te kunnen komen is het van belang dat men het inzenden van de kaarten niet te lang laat oplopen. Een goede gewoonte is zijn waarnemingen één maal per kwartaal op kaart te brengen en te verzenden; voor broedgeval-
len waarvan de afloop moet worden afgewacht, kan hiervan worden afgewe-
ken. Om het jaar snel te kunnen afsluiten moeten wij er op kunnen rekenen
dat de laatste gegevens niet later dan in januari van het volgende jaar wor-
den ingezonden. De afsluiting en controle van een jaar vereisen veel tijd en
dit werk wordt ernstig gestagneerd door kaarten die maanden na afloop van
het jaar nog binnenkomen.

Waarnemingen uit Groningen, Friesland en Drente zijn zeer welkom; ge-
gegevens uit Friesland worden bijna uitsluitend bekend uit het tijdschrift
„Vanellus”. Ten slotte wordt er aan herinnerd dat de waarnemingskaarten in
enkelvoud kunnen worden ingevuld.

M. J. Tekke.